

COLECȚII ȘI COLECȚIONARI. COLECȚIA SZÖCS

Elena BĂJENARU¹

COLLECTIONS AND COLLECTORS. THE SZÖCS COLLECTION

ABSTRACT

In 2018 and 2019, in the patrimony of the Făgăraș County Museum „Valer Literat” was introduced through donation a part of a private collection – the Szöcs Collection. In the world of the collectors and the museums’ community in Romania, the Szöcs Collection was considered one of the most valuable, not only from Transylvania but from Romania as well.

The collaboration between the museum and the collector started in 2013 when in the form of a loan were exhibited glassware items, glass icons, fabrics, and traditional costumes.

After his death in 2018, the museum bought or received through donations a number of 1673 items, most of them belonging to the Saxon culture and civilization in Southern Transylvania.

Starting with 2020, a small part of the cultural goods which formed the Szöcs Collection was exhibited, being included in the permanent exhibition.

Keywords: collection, museum, exhibition, cultural patrimony, Fagaras.

În anii 2018 și 2019, în patrimoniul Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat” a intrat, prin achiziție și donație, o parte a unei colecții particulare – *Colecția Szöcs*.

În mediul colecționarilor particulari și în comunitatea muzeelor, *Colecția Szöcs* era considerată una din cele mai importante și valoroase colecții, nu doar din Transilvania, ci și din țară. Colecția s-a constituit ca urmare a eforturilor de decenii ale unei familii – tată, mamă și fiu, dar cu rol major avut de tatăl, Carol Fülöp Szöcs.

Născut în 1934 în Făgăraș, Carol Fülöp Szöcs a urmat, câțiva ani, cursurile școlii primare din Făgăraș, iar mai apoi părinții săi l-au trimis, la sfatul episcopului romano-catolic de atunci al Făgărașului, la Brașov, pentru a-și continua studiile alături de călugării franciscani de aici, unde a stat trei ani. Venirea comunismului a însemnat desființarea ordinului călugărilor franciscani din Brașov și întoarcerea în Făgăraș. Se angajează de la 18 ani, desfășurând, în special, activități în comerț.

Cu o solidă cultură formată în timpul petrecut alături de călugării franciscani (învățase germana, latina, avea noțiuni generale despre artă, picta chiar), la începutul anilor '60, Szöcs-tatăl începe să colecționeze bunuri culturale, o icoană pe sticlă spartă fiind cea care i-a trezit interesul și pasiunea pentru colecționism. Apoi, treptat, pe măsură ce a conștientizat importanța deținerii unui patrimoniu cultural, și-a îndreptat atenția spre alte categorii de bunuri culturale, în special cele ce aparțineau culturii și civilizației săsești.

Demersul său de colecționism s-a întins pe câteva decenii, cu deosebire în anii '60 și '70, când oferta era încă generoasă și când, datorită schimbărilor petrecute

¹ Muzeograf, doctor în istorie, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, Făgăraș;
e-mail: ebajenaru@yahoo.com.

în societate (industrializare, colectivizare forțată), se înregistrează și o schimbare a gustului estetic, o renunțare la ceea ce a fost definitiv și esențial pentru lumea satului – credința, munca, portul. Pe acest teren, al profundelor schimbări – economice, sociale, culturale –, a început colecționarul demersul său.

Colecționismul practicat de acesta s-a adecvat realităților, orizontul său s-a lărgit treptat, printr-o cercetare sistematică, gustul i s-a cizelat prin instruire personală făcută cu efort consistent, devenind nu doar un cunoscător reputat al unei anumite categorii obiectuale, ci și un evaluator rafinat al valorii².

Fără calități native – interes, intuiție și observație remarcabile, o mare iubire a frumosului –, la care trebuie să adăugăm mijloace financiare și o mare disponibilitate la sacrificiul personal, întregul său efort de colecționare a unui valoros patrimoniu cultural nu ar fi fost posibil.

Colecționarul Szöcs a fost un autodidact, a întreprins numeroase cercetări de teren, în special în zonele unde au funcționat hute (sticlării) sau în satele unde au existat centre de olari (în special din sudul Transilvaniei), a cercetat în biblioteci, a vizitat muzee.

Colecția sa a atras atenția muzeelor din țară, colecționarul fiind invitat, de către acestea, să participe la diferite expoziții organizate de muzeele din Târgu Mureș, Cluj-Napoca, Brașov, Sfântu Gheorghe, Miercurea Ciuc, Sibiu, București, Făgăraș. Iar cunoștințele sale, căpătate în urma cercetărilor de teren, coroborate cu studiul atent al pieselor, l-au propulsat consultant al unor muzee din țară (Sibiu) și din străinătate (Ungaria, Austria, Germania). Unele piese (icoane pe sticlă, țesături populare săsești, ceramică decorativă, cahle sau sticlărie) au apărut în lucrări de specialitate sau cataloage de colecție³. La rândul lui, colecționarul Szöcs-tatăl a fost autor sau colaborator la diferite lucrări, articole sau cataloage de colecție⁴.

Soției sale i se datorează colecția de port și țesături săsești (aproape 200 de piese). Fiul colecționarului, un bun restaurator⁵, și-a avut partea sa de contribuție la formarea colecției (în special colecția de ceasuri, sticlărie, mobilier urban etc.). Ca și tatăl său, fiul – Carol Fülöp Szöcs – și-a format o solidă cultură, care i-a permis să

² Despre calitățile și profilul colecționarului, vezi Ioan Opriș, *Colecționism, muzeologizare, patrimonializare*, București, Editura Oscar Print, 2013.

³ Ligia Fulga, *Sticla transilvană în sec. XVII-XVIII. Soluții tehnice și tendințe artistice*, București, Editura Eco., 2000; István Csupor, *Volkstümliche Töpferkunst in Siebenbürgen*, Band I, Novella, Kieselbach; Elena Băjenaru, *Icoane și iconari din Țara Făgărașului. Centre și curente de pictură pe sticlă*, București, Editura Oscar Print, 2012.

⁴ *Mărturii ale civilizației transilvănene. Colecția de cahle a Muzeului „ASTRA”*, coord. prof. dr. Corneliu Bucur, cu contribuții de Szöcs Fülöp, Karla Roșca, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2006; Ioana Rustoiu, Elena Băjenaru, Ana Dumitran, Károly Fülöp Szöcs, „... Prin mine, Ioan Pop Zugravul”, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2008; Ana Dumitran, Károly Fülöp Szöcs, Elena Băjenaru, *Icoane pe sticlă – Colecția Szöcs*, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2012.

⁵ Născut în 1959, și el cu vaste cunoștințe despre patrimoniul cultural transilvănean, a lucrat, începând cu anul 1997, ca restaurator la Muzeul Țării Făgărașului, până în 2008; iar din acest an până în 2018, la Mănăstirea Brâncoveanu Sâmbata de Sus. Din 2018, a revenit la muzeu, iar în toamna anului 2020 și-a înaintat demisia.

devină, la rândul lui, un colecționar rafinat, cu experiență și intuiție, cerințe ce compun un profil ideal de colecționar⁶.

În anul 2013, după îndelungi eforturi, a fost expusă în muzeul nostru, în regim de comodat, o mică parte din colecția acestei familii – icoane pe sticlă, glăjărie-sticlărie –, iar în 2015 țesături săsești, port popular și urban săsesc, în total 166 de piese.

În februarie 2018, în urma decesului colecționarului, fiul acestuia, Carol Fülöp Szöcs a luat hotărârea ca o parte a acestei colecții să-și găsească locul și rostul în patrimoniul muzeului nostru. Piese expuse în 2013 și aflate în custodie au fost donate imediat după deces, conform dorinței tatălui, iar în acea perioadă – 2018 –, prin achiziție și donație, numărul pieselor intrate în patrimoniul muzeului din colecția Szöcs a ajuns la 855 – întreaga colecție de icoane pe sticlă (124 de piese), toată colecția de țesături populare săsești și port popular săsesc (253 de piese), sticlărie-glăjărie, mobilier urban și popular, podoabe săsești, ceramică decorativă transilvăneană și europeană, artă plastică, argintărie. Donația de piese a fost relativ mare – 532 de bunuri culturale –, iar numărul pieselor achiziționate a fost de 323.

În anul 2019, numărul bunurilor culturale intrate în patrimoniul muzeului din colecția Szöcs a fost de 758 – cahle, mobilier țărănesc și urban (în special mobilier Biedermeier), ceramică populară, două tezaure monetare din argint. Achiziția de piese s-a ridicat la un număr de 592, iar piesele donate au fost de 226.

Numărul total al bunurilor culturale intrate în patrimoniul muzeului din colecția Szöcs este de 1.673. Toate piesele achiziționate sau donate au constituit o nouă colecție în patrimoniul muzeului nostru – *Colecția Szöcs*.

Valorificarea patrimoniului are o componentă cultural-științifică, dar și una de conservare și preservare a acestuia și doar printr-o valorificare corespunzătoare, de calitate, patrimoniul cultural își poate îndeplini misiunea sa culturală și educativă. Plecând de la aceste considerente, muzeul a alocat *Colecției Szöcs* în expoziția de bază cinci încăperi.

Toate activitățile întreprinse pentru *Colecția Szöcs* – cercetare, evidență, valorificare, conservare –, sunt legate de valoarea pe care această colecție o are în patrimoniul muzeului. Trebuie subliniat un fapt, și anume că importanța acestei colecții constă – dincolo de numărul relativ mare al pieselor –, în aceea că ea vine să completeze, în mod fericit, patrimoniul muzeului nostru, mai precis, să completeze „golurile” din patrimoniu. La multe tipuri categoriale, muzeul nostru era deficitar: artă decorativă, patrimoniul săsesc din sudul Transilvaniei (ceramică populară, țesături, port popular săsesc, cahle etc.), sticlărie europeană⁷, ceramică posthabană central-europeană.

Criteriile de selecție a bunurilor culturale avute în vedere de muzeu în achiziționarea de piese din colecția Szöcs au fost în primul rând cele care țin de principiul

⁶ I. Opreș, *op. cit.*, p. 30.

⁷ Dăm doar un singur exemplu – muzeul deține acum, prin achiziție din Colecția Szöcs, piese realizate de artiști sticlari europeni importanți: Emil Gallé, frații Daum din Nancy, frații Müller din Luneville, Emerico Montesi din Azuga.

calității⁸ – cu cele două aspecte ale sale –, starea de conservare (la unele piese unicat, însă, acest aspect nu a fost relevant – mă refer la o lădiță de biserică din secolul al XVI-lea, starea de conservare fiind deteriorată) și reprezentativitatea.

În ceea ce privește proveniența pieselor, la icoanele pe sticlă, țesături și port popular, colecționarul a dat informații prețioase referitoare la locul sau anul achiziției. Însă, pentru cea mai mare parte a pieselor nu cunoaștem proveniența sau data achiziției, deoarece colecția particulară Szöcs, nefiind organizată științific, n-a dispus de registre de inventar.

Referitor la „evidența colecției” (evidența patrimoniului fiind una din activitățile componente ale funcției de constituire a acestuia), s-a constituit registrul de colecție, unde pe măsura intrării în patrimoniu a bunurilor culturale, acestea au fost înregistrate. Registrul General de Inventar, Registrul Informatic de Inventar – principalele documente de evidență gestionară –, au fost și ele completate cu bunurile culturale din colecția Szöcs. Din 2020 a început activitatea de completare, în programul DOCPAT, a fișelor de evidență (până la acest moment au fost completate peste 500 de fișe), în principal piesele ce au fost donate la începutul anului 2018: sticlărie-glăjărie, icoane pe sticlă și țesături populare.

Acest demers – de înregistrare și ulterior și de cercetare –, considerăm că este o condiție pentru o bună administrare și valorificare a colecției. Prin aceste activități de cercetare, înregistrare, muzeul a căpătat o perspectivă asupra structurii și calității pieselor din colecție.

Totodată, s-a încheiat activitatea de fotografiere la câteva tipuri categoriale – Icoane pe sticlă, Țesături și Port popular, și o bună parte din Sticlărie-glăjărie, fotografiere necesară atât activității de completare a fișelor de evidență. Dată fiind valoarea deosebită a pieselor din colecție (colecție care a suscitat interes, în special din partea colecționarilor), s-a luat în calcul posibilitatea digitizării acesteia. De altfel, în ultimii ani s-a discutat despre digitizare și accesibilitatea online, și conservarea digitală⁹, această digitizare fiind considerată singurul instrument de politică la nivelul Uniunii Europene, care se adresează întregului sistem digital al elementelor de patrimoniu cultural pornind de la planificarea, monitorizarea și finanțarea digitizării, până la facilitarea accesului și reutilizării online și conservarea digitală. Întregul demers se justifică, deoarece accesul este destul de facil, iar perioada de pandemie a evidențiat necesitatea unui patrimoniu cultural oarecum accesibil, precum și avantajele unor astfel de instrumente digitale.

Vom prezenta succint tipurile categoriale, cu prezentarea câtorva din cele mai valoroase piese, începând cu icoanele pe sticlă, deoarece au fost primele piese care au atras atenția colecționarului. Acesta a realizat, de-a lungul timpului, o colecție valoroasă, ce se poate constitui într-o sinteză a picturii pe sticlă din Transilvania, dată fiind valoarea deosebită a pieselor, valoare exprimată în unicitate, vechime, realizare artistică, stare de conservare.

⁸ Radu Florescu, *Bazele muzeologiei*, București, 1994, p. 85.

⁹ Recomandarea nr. 711 din 2011 a Uniunii Europene este unul dintre principalele instrumente politice ale Uniunii privind digitalizarea, accesul online și conservarea digitală a materialelor de patrimoniu cultural.

Icoanele pe sticlă au fost realizate începând cu ultimul sfert al secolului al XVIII-lea și până în debutul veacului al XX-lea, în aproape toate centrele de pictură cunoscute din Transilvania. Colecția de icoane pe sticlă achiziționată, ce a făcut obiectul unei expoziții la muzeul nostru și a unui catalog în anul 2012, cuprinde piese valoroase, unele dintre ele capodopere ale acestei tehnici de înobilare a sticlei prin pictură. O notă aparte pentru „Răstignirea lui Iisus”, atribuită lui Ioniță zugravul¹⁰, unde zugravul a obținut, printr-o esențializare a desenului și o cromatică minimă, o maximă expresivitate.

Realizare excepțională, din punct de vedere al grafiei și al cromaticii, dar mai ales al mesajului, este piesa „Iisus în Grădina Ghetsimani”, pictată în prima jumătate a secolului al XIX-lea de zugravul ce semna cu atâta mândrie „prin mine Ioan Pop zugrav de la Făgăraș”, poate cel mai talentat zugrav pe care l-a dat meșteșugul picturii pe sticlă și care a lăsat în urmă o operă impresionantă¹¹. Savu Moga, talentatul iconar a cărei pictură se apropie mai curând de arta cultă bizantină decât de arta populară, este prezent cu o icoană „Sfântul Nicolae” (1884), importantă nu numai ca operă în sine, dar mai ales informațiilor pe care le conține textul care însoțește icoana: „Această sfântă icoană sau zugrăvit de Savu Moga din Arpașu de Sus prin cheltuiala domnului Gheorghe Monea din Beșimbac 1887”. Lui Matei Țâmforea îi aparțin piese valoroase, cu o mențiune pentru cele două icoane ce au ca temă iconografică „Sfânta Treime”, realizate în stilul deja cunoscut al acestui zugrav de icoane ce semna, asemenea zugravilor din secolele trecute, „Matei Zugravul”. Familia de zugravi de biserici Grecu, cu o activitate de aproape un secol (circa 1780-1870) în zona de sud a Transilvaniei, este prezentă în colecție cu icoane pe sticlă „Sfinții Mihail și Gavril”, „Plângerea lui Iisus”, „Învierea lui Iisus”, ce impresionează prin cromatică și desen îngrijit, în special cele realizate până la mijlocul secolului al XIX-lea.

Nordul Transilvaniei își găsește un loc aparte în colecție, cu câteva creații deosebite atât din punct de vedere al grafiei, cât și al cromaticii: „Maica Domnului cu Pruncul”, „Sfântul Nicolae” sau „Sfânta Paraschiva”. Zona Sibiului este prezentă, printre altele, cu două icoane pe sticlă, pictate de aceeași mână în anii '30-'40 ai secolului al XIX-lea: „Maica Domnului cu Pruncul” și „Sfânta Treime” sau „Încoronarea Maicii Domnului”¹², piese excepționale prin desen, dar mai ales prin cromatică, care indică un experimentat zugrav de pictură murală, fin cunoscător al cromaticii. Din Șcheii Brașovului sunt puține icoane pe sticlă, dar se cuvin a fi menționate cele două „Judecăți de Apoi” și „Botezul lui Iisus”.

Lui Ioan Costea Verman, zugravul de icoane din zona Sebeș, îi datorăm icoana „Sfânta Treime” sau „Cina de la Maamvri”, pictată la începutul secolului al XIX-

¹⁰ Nu se cunosc foarte multe informații despre acest pictor, se știe doar că a fost un zugrav ce s-a format la sud de Carpați și care a fost activ în sudul Transilvaniei la finele veacului al XVIII-lea.

¹¹ În lumina ultimelor descoperiri, Pop nu numai că a mers în Apuseni, unde a pictat icoane pe sticlă, pe lemn sau uși pentru iconostase, dar a trecut și la sud de Carpați, dovadă fiind pașaportul lui din 1861, descoperit într-o icoană pictată de el la 1867 și intrată în patrimoniul muzeului nostru printr-o donație.

¹² Această icoană are atașat un lacăt din secolul al XVII-lea, semn că aceasta era prinsă de tetrapod, probabil datorită valorii deosebite atribuite de credincioși.

lea; Nicula este reprezentată în colecție cu câteva icoane – „Sfântul Gheorghe”, „Sfântul Arhidiacon Ștefan”, „Plângerea lui Iisus” – de o frumusețe aparte.

Curiozitatea și dorința colecționarului de a cunoaște cât mai multe despre suportul pe care a fost pictată icoana pe sticlă a dus la descoperirea unei arte aparte în ansamblul meșteșugurilor practicate în Transilvania – arta sticlei. Însă, de aici până la a constitui colecția de glăjărie-sticlărie a fost o cale lungă – un studiu aprofundat din partea colecționarului al puținelor lucrări de specialitate apărute, dar în special o cercetare de teren asiduă, corelată cu studiu asupra fiecărei piese achiziționate. Rezultatul a fost una dintre cele mai valoroase colecții de sticlărie-glăjărie transilvăneană care se păstrează.

Descifrarea tainelor acestui meșteșug milenar a fost și este un demers științific amplu, ce a presupus și presupune o cercetare multi și interdisciplinară – arheologie, cercetare de arhivă –, corelate cu studiul pieselor care s-au mai păstrat în colecții publice sau particulare. Este cunoscut faptul că în Transilvania primele consemnări referitoare la sticlari sunt din doua jumătate a secolului al XIV-lea¹³, dar impulsivizarea meșteșugului fabricării sticlei din Transilvania s-a datorat principelui Gabriel Bethlen, care în 1619 a adus la Porumbacu de Sus meșteri sticlari din Veneția, de la Murano. Fiind cea care aprovizionea curtea princiară de la Făgăraș cu produse de sticlărie, glăjăria s-a bucurat de o atenție deosebită din partea principilor transilvăneni.

Glăjăria de la Porumbacu, cea mai importantă glăjărie din Transilvania, a avut o activitate neîntreruptă până la 1892, inventarele domeniului Porumbacu de Sus cuprinzând categoriile de produse realizate aici, ca și varietatea extrem de bogată a sortimentelor în cadrul fiecărei categorii, fiecare sortiment având dimensiuni și forme diferite: flacoane, căni, pahare, cupe, pahare cu talpă, cu sau fără capac, farfurii etc. Se realiza aici și sticlă opalină¹⁴ (forma vaselor de opal imitau vasele de ceramică habane), dar și sticlă colorată, extrem de agreate în epocă.

Piese de glăjărie realizate în cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea la Porumbacu de Sus, în colecția Szöcs sunt puține, dar câteva au intrat și în patrimoniul muzeului; cea mai mare parte a pieselor sunt căni de diferite forme și mărimi, farfurii, pahare, căni opaline realizate în secolele XVIII-XIX. Cele mai spectaculoase piese sunt două sticle, realizate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea: una dintre ele are în interior un diavol care stă pe globul pământesc, iar cealaltă are formă de diavol, semn că fantezia sticlarilor nu cunoștea limite.

Un loc aparte în cadrul *Colecției Szöcs* îl reprezintă produsele atelierului de la Bixad. Puțin cercetată, această glăjărie, înființată la mijlocul secolului al XVIII-lea, a funcționat până în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial, un rol esențial în activitatea acestei hute avându-l Sovánka István (1858-1944), sticlarul care a ridicat această meserie la rang de artă. Specifice acestui centru sunt vasele din cobalt, vasele pictate sau gravate, varietatea formelor fiind cea care a permis acest lucru,

¹³ A.A. Rusu, *Sticlăria medievală din Transilvania. Repere generale și documente arheologice*, în A.A. Rusu, „Investigări ale culturii materiale medievale din Transilvania”, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2008, p. 135.

¹⁴ Sticla opal, numită în documentele vremii sticlă de os, se realiza prin introducerea în pasta de sticlă fluidă, fierbinte, a cenușii din coarne de cerb.

decorația lor fiind influențată în special de Art Nouveau. Numărul pieselor ce au intrat în patrimoniul muzeului nostru, realizate la huta de la Bixad, din colecția Szöcs este relativ ridicat – vase din cobalt, vase sau farfurii realizate în stil Art Nouveau, de o eleganță și rafinament aparte.

Dintre produsele sticlăriei din Azuga¹⁵, din colecția particulară a fost achiziționată o vază semnată Montesy – cu talpă de culoare rubinie –, iar ca donații o vază de culoare portocalie¹⁶, o sticlă și două păhărele de culoare verde.

Din ateliere europene, colecționarul a achiziționat piese realizate de sticlari renumiți ai începutului de secol XX: Emil Gallé, Frații Daum din Nancy, frații Müller din Luneville.

Emil Gallé este prezent, în colecție, cu două piese, ambele semnate – o vază și un pahar ce are gravat cocoșul galic, însoțit de un text în limba franceză, frații Daum cu o superbă vază din sticlă stratificată, semnată și ea, cu o decorație fină, iar din atelierul de la Luneville al fraților Müller două vase cu montură de metal, ce poartă și ele marca sticlarilor. Multe alte piese de sticlărie achiziționate sau primite ca donație din colecția Szöcs sunt din diferite ateliere europene – austriace, germane sau din Boemia –, în principal pahare cu talpa șlefuite, de o eleganță și rafinament aparte.

De altfel, considerăm că cea mai importantă parte a colecției Szöcs este totuși această colecție de sticlărie extrem de variată – de la produsele hutelor transilvănene la rafinata sticlă produsă în Franța sau în atelierele din spațiul german. Dar, la fel de importantă s-a dovedit a fi descifrarea tainelor acestui meșteșug de către colecționar. Din păcate toată această știință despre sticlăria transilvăneană și cea europeană nu s-a concretizat, din partea colecționarului, într-o lucrare științifică.

Colecția de țesături populare săsești s-a constituit ca urmare a eforturilor soției colecționarului, piesele fiind încadrate cronologic între secolele XVIII-XX, colecție donată muzeului de către fiul colecționarului. Țesăturile săsești sunt de o mare varietate – fețe de masă (există o piesă datată 1800), fețe de pernă (cea mai veche piesă datată este din 1773), ștergare etc. –, lucrate la războiul de țesut și decorate cu frumoase motive florale de inspirație renascentistă (cerbi, păsări), dispuse în frize, fie într-o tonalitate monocromatică – albastru (culoare utilizată la începutul secolului al XVIII-lea), roșu sau negru –, cele mai vechi piese (secolele XVIII-XIX), fie într-o policromie armonioasă (în special cele realizate în secolul al XX-lea).

Portul popular săsesc cuprinde piese variate – predominante sunt fundele din catifea neagră, maro, vișiniu, brodate, bortenurile ce se purtau de fetele confirmate, pieptare cu broderii fine, elegantele brăuri de ie albe, laibăre de catifea cu decorații din fir metalic, șorțurile din dantelă albă etc. O notă aparte o constituie prezența în cadrul colecției a portului popular din Beia: piese din bumbac, dar cu motive decorative realizate tot din bumbac alb, de un mare rafinament artistic, datate la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Legat de port, un loc important îl ocupă în colecție podoabele săsești – ace de prins velitoarea, cordoane, paftale –,

¹⁵Pentru activitatea acestei sticlării, a se vedea *Serviciu pentru băut*, în <https://peles.ro/patrimoniul/sticlarie/serviciu-pentru-baut/>.

¹⁶După informațiile furnizate de colecționar, piesa a fost achiziționată, în anii '60 ai secolului trecut, de la un fost sticlar din Azuga care lucrase în atelierul lui Montesy.

majoritatea realizate din argint aurit de breslele din Sibiu, în secolele XVIII-XIX, prin prelucrare la cald în tehnica repoussé, prin gravare și incizare, cu o decorație florală de tip renascentist și apoi după linia morfologică și stilistică de influență barocă.

Din portul urban, a intrat, prin donație, în patrimoniul muzeului nostru un costum de patrician din Sibiu secolului al XVIII-lea, complet și în stare de conservare relativ bună.

Ceramica transilvăneană achiziționată din colecția Szöcs este, în mare parte, săsească – provenind din centrele Sibiu, Nemșa, Sachiz¹⁷, Chirpăr (specialiștii apreciază că această ceramică unică în Europa s-a produs între anii 1740-1776¹⁸), Marpod, Drăușeni, Brașov. Ceramica maghiară provine din Cluj, Turda (cu piese datate la începutul secolului al XIX-lea – 1807, 1816) sau Odorhei. Ceramica românească este reprezentată de piese din Noul Român și Făgăraș. Adăugăm și un număr relativ mare de cahle din Transilvania – habane, săsești, ungurești sau românești, de o calitate artistică remarcabilă.

Din ceramica fină europeană, muzeul a achiziționat 17 cancee de influență habană produse în secolul al XVIII-lea în ateliere din Austria Inferioară și Austria Superioară¹⁹. Piese achiziționate, unele cu capac de cositor, sunt decorate cu motive florale de influență renascentistă, combinată cu scene care satirizează unele moravuri din societate, iar câteva sunt decorate cu albastru monocrom, decorație influențată de ceramica fină de Delft. O parte din piese au pe fundul vasului o literă, considerăm monograma olarului. Prezența habanilor și în Transilvania este semnalată documentar la sfârșitul secolului al XVI-lea²⁰, pentru ca principele Gabriel Bethlen să îi colonizeze în Vințu de Jos, unde au creat un puternic centru de olărit, ce a produs piese pentru curtea princiară transilvăneană. Inventarele cetății Făgăraș menționează prezența habanilor la curtea princiară de aici pentru înzestrarea reședinței princiare cu sobe de cahle, cu decor într-o policromie armonioasă²¹.

Muzeul nostru s-a îmbogățit cu piese de mobilier săsesc – masă (sfârșitul secolului al XVIII-lea), lăzi de zestre datate 1763, 1773 și 1783, armuroi sau blidar, furci de tors (secolele XIX-XX). O interesantă colecție o formează piesele destinate țesutului – fuse (cel mai vechi dintre acestea este datat 1727, cel mai nou 1907),

¹⁷ Piese sunt decorate în tehnica batic, ornamentele fiind desenate cu ceară de albine fluidă și acoperită cu smalt albastru; pe părțile desenate cu ceară smaltul nu se prinde, rămânând în culoarea bazei (cf. Karla Roșca, Horst Klusch, *Ceramica din Transilvania*, Sibiu, Editura Honterus, 2010, p. 92).

¹⁸ Karla Roșca, H. Klusch, *op. cit.*, p. 80.

¹⁹ Această ceramică a fost importată în veacul al XVIII-lea în Transilvania de către nobilime și familiile bogate.

²⁰ Ligia Fulga, Lia Maria Voicu, *Ceramica de tradiție habană. Istorie, mentalități și relații comerciale în secolul al XVIII-lea*, Brașov, Editura TIPOTEX SA, 2013, p. 22.

²¹ David Prodan, *Urbariile Țării Făgărașului*, vol.II, București, Editura Academiei RSR, 1976, p. 697.

prâsnele²², zimți pentru războiul de țesut (cu cele mai vechi piese datate la sfârșitul secolului al XVIII-lea), unități de măsură (cot) – unul dintre ele datat 1797.

Mobilierul urban achiziționat cuprinde, cu precădere, piese ce aparțin stilului Biedermeier, un stil de decorație interioară și de mobilier caracterizat prin forme simple, suprafețe netede, cu aspect general greoi, exprimând gustul pentru confort și pentru viața intimă de familie; s-a dezvoltat în țările Europei Centrale, cu extinderi până în Italia și Rusia, între anii 1815 și 1860. Mobilierul Biedermeier reprezintă o sinteză între elementele Empire, Restaurație și influențe engleze, în care predilecția pentru linia curbă se asociază cu jocurile decorative obținute prin folosirea marilor suprafețe furniruite de nuc, mahon, cireș, paltin și măr.

Din arta plastică, trebuiesc amintite două tablouri: unul, pictat în prima jumătate a secolului al XIX-lea, de un pictor anonim și înfățișând o femeie săsoaică, iar celălalt, intitulat „Contesa”, a fost realizat de Ivan Tišov în 1908, unul dintre cei mai importanți pictori croați, el fiind cel care a introdus stilul Seccesion în Croația.

Două tezaure de monede (unul este donat, iar celălalt a fost achiziționat) conțin monede de argint, în marea majoritate. Primul (cu 167 piese) cuprinde câteva emisiuni monetare – florini, coroane și creițari (1762-1916), iar al doilea, donat, are un număr de 235 de monede – cea mai veche fiind din anul 1691, cea mai recentă 1946 –, de emisiuni variate, de la forinți la copeici și de la lei la coroane.

Din informațiile primite de la colecționar, muzeul nostru nu este singurul muzeu care deține piese ce au făcut parte din *Colecția Szöcs*. De-a lungul anilor, muzee din Brașov (Muzeul de Etnografie, Muzeul de Artă), Complexul Muzeal ASTRA din Sibiu, Muzeul din Sfântu Gheorghe sau Miercurea Ciuc au achiziționat bunuri culturale din această colecție. De altfel și instituția noastră, în anii din urmă (anii '70-80, dar și mai recent), a cumpărat, de la același colecționar, icoane pe sticlă, sticlărie-glăjărie, ceramică populară, piese de artă decorativă etc.

Decizia colecționarului Szöcs, dar și a urmașului acestuia, ca o parte a acestei colecții emblematice pentru patrimoniul cultural din sudul Transilvaniei să își găsească locul în patrimoniul muzeului, îl considerăm a fi darul colecționarului pentru comunitate.

Restituind pagini de istorie și artă, salvator la propriu al mărturiilor concrete și directe ale unor vremuri apuse, colecționarul Szöcs a constituit o colecție ce reflectă multiculturalitatea sudului Transilvaniei.

Prin muzeologizarea unei părți a colecției Szöcs, Făgărașul își consolidează potențialul său cultural în arealul multicultural al Transilvaniei.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Colecționarul Szöcs (2013).

²² Aceste piese, numite prâsnele de pețire, sunt din satul Viscri, ele fiind oferite de feciorii care doreau să se însoare viitoarei mirese. Dar și alți tineri ofereau tinerelor fete prâsnele ca semn al dragostei, în săptămâna de dinaintea Postului Mare, când se organiza balul Fosnicht. Ulterior erau folosite la fuse (cf. Ligia Fulga-coord., *Sașii despre ei înșiși*, vol. I, Brașov, Editura Transilvania Expres, 2008, p. 91).

Fig. 2 – Vase cu montură de metal, Frații Müller (încep. sec. XX).

Fig. 3 – *Răstignirea*, Ioniță zugravul-atribuire (sf. sec. XVIII).

Fig. 4 – *Contesa*, Ivan Tišov (1908).

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4